

Kuşbakışı

maslak

Bu yazıda yerleşkemizde bulunan fakat çoğumuzun farkına bile varmadığı canlılardan ve ismine kuş gözlemi denen çoğunuza değişik gelebilecek bir nevi hobiden bahsetmek istiyoruz.

Çok güzel çiçeklerle, ağaçlarla, çeşit çeşit kuşlarla, kelebeklerle, böceklerle dolu İstanbul'da askeri alanları saymazsak artık ender bulunabilecek bir bölgede okuyoruz veya çalışıyoruz. Bazen Mecidiyeköy gibi yoğun trafiğin olduğu yerlerde fazla kaldığım zaman hafif başım ağrır, sıkıntı basar, acaba okulumuz öyle bir yerde olsaydı öğrenciden ne kadar verim alınabilirdi diye düşünüyorum. İTÜ'den de hep akıllı, başarılı insanların çıkması belki bu temiz hava ve bol oksijen takviyesinden kaynaklanmaktadır. Fakat bu güzelliklerin yeterince farkında mıyız?

1981'de İTÜ Ayazağa Yerleşkesi'ne taşındıktan sonra yavaş yavaş Maslak'ın çehresi değişmeye başladı. Ben İTÜ'ye ilk geldiğim 1994 yılında tek tük gökdelen varken şimdi okulun karşısı yüksek binalardan geçilmiyor. Acaba daha eskiden yerleşkenin hali nasıldı? Büyüklelerimizden öğrendiğimize göre 1980'lerin başında insan Rektörlük binasının yakınlarında bir mandıra bile varmış ve yerleşkenin içinde inekler gezermiş, şimdi bu durumu hayal etmek bile zor. Yemekhane'de çalışan bir ağabeyimiz de "Maslak'da çeşit çeşit rengarenk kuşlar vardı buraya ilk geldiğimizde, şimdi hiçbir kalmadı" demişti. İnsan ve bina yoğunluğunun artmasıyla belki de milyonlarca yıldır bu bölgede yaşayan canlılar yavaş yavaş azalmaya ve yok olmaya başladılar. Kalan son canlılara da insana bağlı bir yaşam sürdürüp gücünü de bir nevi insandan alan kedi, köpek gibi evcil hayvanlar son darbeyi vuruyor. Bizim yok edemediklerimizi de onlar yok ediyor. Aslında bu tüm dünya için geçerli bir durum, gelişmeye paralel olarak çevremizdeki canlılar bu durumdan olumsuz etkileniyor.

Yerleşkemizde bu durumu yansıtan ufak bir model aslında.

Özellikle saat 21'den sonra yerleşkede sık rastlayabileceğimiz bir kirpi İnşaat Fakültesi yakınlarından

Fotoğraf: Özgür Ekincioglu

22.08.2003 tarihinde İnşaat Fakültesi'nde elektrik çarpması sonucu ölen kaya sansarı.

Fotoğraf: Özkan Üner

Büyük Çamlica tepesinde çekilen bu fotoğrafta Leş Kargasının taciz ettiği bir küçük orman kartalı görülüyor. Uzun mesafeleri kat etmelerinden dolayı yorgun düşmüş kuşları kargaların bu şekilde taciz etmesi sık rastlanan bir durum. İstanbul Boğazi'nden çok sayıda geçen yirticilerden biri olan KOK'un onbinlercesi, her yıl ilkbaharda Afrika'dan Avrupa'ya göç ederken, sonbaharda aynı rotadan geri dönmüyorlar.

herhalde, yaz aylarında yerleşkede gece saat 9-10 gibi dolaşıp rastlamaya n yoktur sanırım.

Bunların dışında kuşlar, kertenkeleler, yılanlar ve kaplumbağalar için de durum pek iç açıcı görünmüyor, özellikle kuşlar ve kertenkeleler müthiş avcılık yeteneği olan kedilerden kaçamıyorlar. Kuş yuvalarını ve yavrularını bulmada bayağı uzman bu hayvanlar. Kedi ve köpek gibi hayvanların kontrolsüz bir biçimde çoğalması diğer hayvanlar için büyük tehdit oluşturuyor.

Ekosistem içindeki bütün canlılarla birlikte bir bütündür ve bu ekosistemin insanoğlu karışmadığı sürece kendi içinde bir dengesi vardır ve kolay kolay bozulmaz, kartal yılanı, yılan kertenkeleyi, kertenkele böceği-ırtılı yer ve bu denge böylece devam eder. Belki diyebilirsiniz ki kedi ve köpek de bu ekosistemin bir parçası ve bu dengeyi sağlayan bir faktör değil mi? Bana göre değil çünkü kedi ve köpek gibi hayvanlar insan artıklarıyla veya bizzat insan eliyle beslenerek çok rahat ve çabuk çoğalan, doğanın zor koşullarıyla insanın yardımı sayesinde mücadele etmek zorunda kalmayan hayvanlar, ama diğer canlılar öyle değil, dolayısıyla diğer

Fotoğraf: Melih Özbek

Göç eden bazı küçük akbaba bireyleri her geçen yıl daha da azalmasına rağmen hala Sarıyer semalarından (özellikle Koç Üniversitesi üzerinden) geçerken görülebiliyor.

canlılara hem sayısal açıdan hem de daha besili ve sağlıklı olmaları açısından rahatlıkla üstünlük kurabilen canlılar. Bu yüzden yerleşkedeki bütün kedi ve köpeklerin kısırlaştırılması gerektiği düşüncesindeyim.

Dünyada eskiden beri olan ama Türkiye'de son yıllarda yayılan (bireysel olarak eskilere dayanıyor ama kullupler aracılığıyla bu için yayılması son yıllarda oldu) bir doğa koruma yöntemi var, kuş gözlemciliği. Kuş bakmanın doğa korumayla ne alakası var demeyin, çünkü kuşlar doğadaki bozulmadan kolay etkilenebilen ve sayıları azalabilen canlılar, dolayısıyla kuş sayısındaki artma veya azalma bize o bölgenin durumunun iyiye mi yoksa kötüye mi gittiği hakkında bir fikir verebiliyor. Eğer kötüye gidici varsa gerekli tedbirler alınabiliyor. Gerçi kuş gözlemine hastalık haline getirip 1 tuma görmek için 18 saat otobüs yolcuğu yapıp Muş'a gidip aynı gün geri dönen insanlar da var. Güvercin besleyenlerde de bu özellik görülebiliyor, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da güvercin yetiştirmek bazen insanlarda hastalık haline gelebiliyor, benim dayılarımın

Fotoğraf: Koray Yeşiladali

da ben çocukken belki 200 tane güvercini vardı ve evin çatı katını kuşlara ayırmışlardı.

Yurtdışında bu durum daha da yaygın Haziran ayında Türkiye'ye ABD, İngiltere ve Kanada'dan gelen bir grup 50 yaşın üzerindeki kuş gözlemcisi hızlı bir şekilde 3 hafta boyunca askeri bir disiplin içinde sabahları 3-4 gibi kalkıp akşamlara kadar dağ bayır gezerek 274 tür kuş görmüşler. Toplam 100'den fazla ülkeye gitmiş ve dünya kuşlarının %60'ından fazlasını görmüş olan ve dünyanın en tecrübeli kuş gözlemcilerinden oluşan kuşçuların her biri, buna rağmen daha önce görmedikleri 50 ila 100 türü görmeyi başarmış ve ülkelerine çok mutlu bir şekilde dönmüşler.

İngiltere'de de 1 milyonun üzerinde kayıtlı kuş gözlemcisi var. Türkiye'de ise bu sayı 500 civarında.

Türkiye, şu ana kadar belirlenmiş 456 kuş türü (son 1 yıl içinde bunların dışında 3 yeni tür daha gördüğünü söyleyenler de oldu.) ile Batı Paleartik bölgesinin (Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı içine alan bölge) en önemli ülkesi. Bunlardan 300'den biraz fazlası Türkiye'de üremekte, kalanları ise göç dönemlerinde ülkemizden geçip gitmekte veya kış geçirmek için Kuzey'deki ülkelere gelmekte. Ayrıca İstanbul'un da önemi kuşlar açısından çok büyük çünkü her sene Afrika ile Avrupa arasında göç eden kuşlar İstanbul Boğazını senede 2 defa yoğun olarak kullanıyorlar. Bu kuşlar hava termallerini kullanarak

Fotoğraf: Koray Yeşiladali

Erkek bireyleri tamamen siyah vücudu ve sarı-turuncu gagası ile dikkat çeken karatavuk da yerleşkimizde bulunan kuşlardan.

Fotoğraf: Özkan Üner

En renkli karga olan alakarga diğer karga türlerinden farklı olarak ortalıkta gözükmeyi pek sevmiyor ve diğer kuş seslerini taklit etmesiyle ünlü. Yerleşkimizde de biraz dikkat edilirse rahatlıkla görülebilecek kuşlardan.

Ardahan tarafından giderek Asya'nın yolunu tutuyor. Afrika'ya dönüştü de gene aynı rotayı izliyorlar. Kuş gözlemciliğinin faydalı bir yanı, kuş gözlemciliğine merak saran insan, doğada daha fazla zaman geçirmeye ve onu daha iyi tanımaya başlar, böylece kendisinin de doğanın bir parçası olduğunu anlar. Bir süre sonra kuşlar doğayı koruyun mesajı vermeye başlar bu insana. Türkiye'de kuş gözlemciliği yaygınlaştığında, ülkemizin doğal yaşam alanları konusunda daha fazla bilgimiz ve bu bölgeleri korumak

için daha fazla ne denimiz olabilir. Çünkü insan farkına varmadığı, sevmediği bir şeyi koruyamaz. Belki kaybettikten sonra değerini anlayabilir ama o zaman da iş işten çoktan geçmiş olur.

Yerleşkedeki canlılardan bahsederken söz kuş gözlemciliğine geldi. Kuş gözlemciliği hakkında daha fazla bilgiyi ODTÜ Kuş Gözlem Topluluğundan Barbaros Demirci'nin yazdığı yan sayfadaki yazıda okuyabilirsiniz. Ayrıca Ayazağa Yerleşkimizde bugüne kadar görülmüş kuş türlerinin listesi de yan sayfada verilmektedir. Bugüne kadar görülen toplam 78 tür var. Fakat, sayının bununla sınırlı kalmayacağını, başka insanların da özellikle göç dönemlerinde dikkat etmesiyle bu sayının çok daha fazla artacağını umuyorum. Bundan sonra her sayıda yerleşkimizde görülebilecek kuş türlerini sizlere kısaca tanıtmaya çalışacağız, bu haftanın kuşu aşağıda.

Kuş gözlemciliği hakkında daha fazla bilgi edinmek için www.kustr.org'a bakabilir veya İstanbul Kuş Gözlem Topluluğu ile iletişime geçmek için yelkovan@yahoogroups.com'a üye olabilirsiniz.

Özgür Ekincioglu
ekincioglu@itu.edu.tr

Büyük Baştankara (*Parus major-Great tit*)

Siyah beyaz başı ve parlak sarı karnıyla hemen tanınır. Gıdından kuyruk altına kadar siyah bir şerit uzanır, bu şerit erkeğin özellikle karnın bölgesinde daha geniştir. Gencinin başlığı ve karnın çizgisi kahverengi, yanakları sarıdır. Çok geniş bir ses repertuarı vardır, spinoza çok benzeyen bir 'pink' en çok duyulan sesidir. Ötüşü gürdür. 'tii-ça, tii-ça'. Her türlü ağaçlık alanda; ormanlar, parklar, fundalıklar, meyve ve zeytin bahçeleri, bahçeler ve yerleşimlerde bol sayıda bulunur. Boy: 14 cm.

Kaynak: Türkiye'nin ve Avrupa'nın kuşları, DHKD yayını.

Fotoğraf: Özkan Üner

Kuş Gözlemciliği

"Huzur denilince aklınıza ne geliyor?" diye bir soru sorsanız Mehmet Ali Birand'ın sokaktaki adamına ve edebiyatla az da olsa ilgisi olanların vereceği "Tanpınar'ın bir romanıdır." cevabını da es geçseniz, çoğu kez yanından tertemiz derelerin çağladığı, rengarenk çiçeklerde kelebeklerin fink attığı, yemyeşil ormanların, zirveleri bembeyaz dağların etrafını çevrelediği, kuş şakımlarıyla taçlanan ütöpik yerlerde yaşamaktan bahsedileceğini görürsünüz. İlkokul öğrencilerine ezberlettilen ve lay lay lom başlığı altında toplanabilecek olan şarkıların da özünü oluşturan bu özelem belki de metropoliten köylerde yaşama kavgası veren günümüz insanının geçmişe dönük bir nidasıdır. Nitekim herkes eski akrabalarının yaşadığı köyleri ve bunların sahip olduğu doğayı destansı bir dille yücelten sayısız hikaye dinlemiştir çevresindeki insanlardan.

Belki o içinde 2.5m'lik ayıların ve yüzlerce kurdun yaşadığı dört beş kişinin el ele verse de çevresini tamamen saramayacağı anıt çamlardan oluşan, kışın sisli, güzün böğürtlenli ormanlardan pek kalmadı ama insanların keşfedebileceği, barındırdığı canlılarla iletişim kurabileceği, her tür maddi baskıdan uzak yerler hala mevcut. Yakından bakıldığında kişinin içine ürperti veren ormanlarımız, bataklık denilerek geçiştirilen oysa ki içinde rengarenk çiçekleri, yüzlere hayvanı bulduran sazlıklarımız, nisan ayında muhteşem birer

halıya dönüşen bozkırlarımız, emsallerini sadece süt ve ürünlerinin pazarlandığı reklamlarda görebileceğiniz çayırlarımız hala var. İşte bu noktada bahsi geçen yerlere insanı sürükleyen bir hastalıktan bahsedebiliriz: Kuş Gözlemciliği.

Kuşçuluk, herhangi bir alanda bulunan; yani üreyen, beslenen, alandan göç sırasında geçen kuş türlerini incelemeyi, gözlemlemeyi baz alan bir hobidir. Bu sayfanın yazarı gibi doğaya karşı eğilimi olanlar için kendilerini tatmin etmenin en güzel yoludur kuş gözlemek. Bu kanatlı yaratıkların çöllerden kutuplara, suyun derinliklerinden 4000m yükseklikteki dağ zirvelerine kadar yeryüzünün her yerine dağılmış olmaları, onların peşinden koşuşan gözlemciler için de aslında şehirlerden bir çeşit kurtuluş yolu olmakta ve tatillerini ayarlarken veya hafta sonlarını planlarken bu şahıslara değişik seçenekler sunmaktadır. Eğer bir kuşçu iseniz artık tatillerinizi deniz-kum ikilisinden farklı olan opsiyonlara kaydırmanız size hiç de mantıksız gelmeyecektir. Örnek vermek gerekirse, yaklaşık bir yıl içinde kuş gözlem amacıyla; Bafra, Burdur, Erzincan, Sivrihisar, Kızılcıhamam, Beypazarı, Nallıhan, Kulu, Kozanlı, Kayseri, Köyceğiz, Bafa ve Acıgöl yörelerini kapsayan bir düzineden fazla gezi yaptığımı söylemem gerekir. Ayrıca bu gezilerde tanıştığım insanları ve edindiğim hatıraları da unutmamak lazım.

- Kuşlar bir habitat'ın (yaşama alanı-Hitler'in Liebestraum'undan biraz farklı-) göstergeleridir. Mikroorganizmalar, böcekler, bitkiler ve omurgalıların bir arada yaşadığı bu ortamlarda kuşlar genelde besin zincirinin en tepesindeki (en az sayıda ve en güçlü) canlılar olduğundan ortamdaki küçük bir değişim bile onları etkiler. Örneğin haşeratla baş etmek için kullanılan DDT benzeri zirai taaruz ilaçları böceklerle verdiği zararın daha büyüğünü bu böceklerle beslenen yırtıcılarda göstermiştir. DDT sonucu yokolacağı düşünülen zararlı böcek türleri bir kaç nesil sonra ilaca bağışıklık kazanıp sorunun üstesinden gelmiş ancak su kuşlarının ve yırtıcıların dokularında biriken bu güçlü zehirler nesiller boyu artarak tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

- İnsan baskısı türlerin devamını zora sokan en

büyük etkidir. Aşırı ve bilinçsiz avlanma, yaşama alanlarının (göllerin, bataklıkların kurutulması, baraj inşaatı ve orman kıyımı) yok edilmesi ve yasadışı hayvan ticareti bir çok canlı gibi kuşları da olumsuz etkilemiştir. Son yüzyılda insanların olumsuz etkisi sonucu sadece ülkemizde onlarca kuş türü sayıca çok azalmış ve 2 türün doğal hayatta nesli tükenmiştir. Meşhur Kelaynak, DDT'nin aşırı kullanımı sonucu yok olurken, Amik Gölü'nün kısa günün karı mantığıyla kurutulması sonucu Yılanboynu Türkiye'yi sonsuza dek terk etmiştir. Doğa'nın kurallarını çiğneyebileceğini sananlar, Amik Ovası'nda gözle görülür verim düşüşlerini ve yağış rejimi düzensizliklerini öngörebilselerdi belki de olayın gidişatı farklı olabilirdi. Mayıs 2001'deki 2 günlük yağışın Hatay ilini harabeye çevirmesini sadece yağışın fazla olması ile açıklayamayız.

İşte Kuş Gözlem burada devreye girmektedir. Yukarıdaki etkenler yüzünden her geçen gün daha da önemli hale gelen kuşların ve daha genel bir açıdan doğal yaşantının (veya vahşi doğa da denilebilir, hangi tarafın daha vahşi olduğu tartışma götürse de...) ne durumda olduğunu belirlemede belki de en etkili yöntemdir çünkü. Yılın belirli bölümlerini değişik bölgelerde geçirmek üzere göç eden kuşların geçiş rotalarının belirlenmesi, geçiş tarihlerinin ve geçen birey sayısının kaydedilmesi sadece kişisel bir hobi olmaktan çok uluslararası önem arzeden bir konu olmuştur. Örnek vermek gerekirse, I. Körfez Savaşı'nda Amerikan Hava Kuvvetleri, Saddam'ın uçaksavar bataryalarının verdiği zararın bir kaç katını jetlerinin balıkçıl gibi büyük kuşlar ile çarpışması sonucu yaşamışlardır. Ülkemizde de her yıl, teknik bir arıza nedeniyle motor sorunu yaşayan veya yere çakılan askeri ve sivil uçakların belli bölümünde kuşların etkili olduğu düşünülebilir. Bu noktada Kuş Araştırma Derneği'nin üzerinde çalışmalar yaptığı ve Hatay/Belen'den geçen dünyanın en önemli kuş göç rotalarından birinin üstünde devletin bir havaalanı inşaatını takdirlenize sunuyorum.

Barbaros Demirci, barbarsoft@yahoo.com
ODTÜ Kuş Gözlem Topluluğu

İTÜ Ayazağa Yerleşkesi Kuşları Listesi

- Büyük baştankara
- Mavi baştankara
- Çam baştankarası
- Akyanıklı baştankara
- Uzunkuyruklu baştankara
- Karabaşlı ötleğen
- Maskeli ötleğen
- Akgerdanlı ötleğen
- Küçük akgerdanlı ötleğen
- Çitkuşu
- İspinoz
- Kızılgardan
- Florya
- Saka
- Çıvgın
- Bataklık kirazkuşu
- Serçe
- Bülbül
- Söğütbülbülü
- Dağ bülbülü
- Ak mukallit
- Benekli sinekkapan
- Küçük iskete
- Karabaşlı iskete
- Kızılkuyruk
- Kara kızilkuyruk
- Kızılısırtlı örümcekuşu
- Kızılbaşlı örümcekuşu
- Akkuyruksallayan
- Dağ kuyruksallayanı
- Sarı kuyruksallayan
- Kır incirkuşu
- Boz kuyrukkakan
- Çobanaldatan
- Guguk
- Tarla ardıcı
- Kızıl ardıç
- Öter ardıç
- Karatavuk
- Siğircik
- Güvercin
- Tahtalı
- Küçük kumru
- Kumru
- Leylek
- Karabatak
- Gri balıkçıl
- Küçük akbalıkçıl
- Alaca Balıkçıl
- Bahri
- Sakarmeke
- Küçük batağan
- Sutavuğu
- Su kılavuzu
- Dere düdükcünü
- Yalıçapkını
- Karabaş martı
- Gümüş martı
- Küçük gümüş martı
- Akdeniz martısı
- Karasırtlı martı
- İbibik
- Alaca ağaçkakan
- Ak karınlı ebabil
- Kırlangıç
- Saksagan
- Leş kargası
- Küçük karga
- Ekin kargası
- Kuzgun
- Alakarga
- Yeşil papağan
- Şahin
- Küçük Orman Kartalı
- Bozdoğan
- Kukumav
- Atmaca
- Kerkenez

Not: Bu listenin oluşturulmasındaki katkılarından dolayı S. Koray Yeşiladalı ve Eray Çağlayan'a teşekkür ederim.